

## Symbolika čísel a její původ – by Jan Heller

Rád bych v několika statích pověděl něco o symbolice čísel a osvětlil především její původ, v dalších pak připojil něco k symbolice některých čísel, která se častěji vyskytují nejen v bibli a křesťanské tradici, ale i v jiných náboženských systémech.

Symbolika čísel nepatří do nejstarších náboženských představ. V náboženství přírodních národů ji nenajdeme. Začíná se vyskytovat až na určitém, poměrně vyvinutém kulturním stupni, kdy už člověk zná písmo a je schopen tak vysokého stupně abstrakce, aby si pro číslo vytvořil samostatný pojem - tedy nejen už "jeden kámen" či "jeden strom", nýbrž "jednička, dvojka" jako taková. Je to zároveň období, kdy člověk začíná se složitější architekturou a jejím poměřováním a kdy tedy začíná čísla i více užívat.

A právě v této době, kdy člověk začíná pečlivěji měřit, dělá veliký objev. Jsou-li zachovány míry nebo alespoň jejich vzájemné poměry, je možno určitý geometrický tvar nebo i celý architektonický výtvar libovolně opakovat. Znalost čísla, ovládnutí matematiky, dává člověku moc nad hmotou, ba nad skutečností. Z toho ovšem udělá starověký člověk náboženský závěr: číslo je něco božského, posvátného, co má samo v sobě magickou moc.

Nejstarší doklady o tom, že některá čísla byla považována za posvátná, máme ze staré Mezopotámie, od Sumerů. Tak kněžský král Gudea hovoří v nápisu, který se nám zachoval, o tom, že božstvo, které se mu objevilo, "zná čísla". Podle Berossa, který svým řeckým spisem "Babyloniaka" prostředkoval vědění o staré Mezopotámii Řekům a Římanům, patří čísla a jejich náboženský význam k věcem, tradovaným po generace, až z božského pravěku. Mezopotamská symbolika i mystika čísel se později rozšířila i k sousedům, Indům, Peršanům, Židům i Řekům.

Zvláštního významu nabyla symbolika čísel ve staré Indii. O číslu se tam říkalo, že je brahmovské či brahmotvorné, tedy božské. Číselná řada byla uctívána jako brahmán; brahmán je tedy božská síla, působící - ovšem mimo jiné - také v číselné řadě, která tím nabývá kvality magické formule. Božská úcta se prokazovala i jednotlivým číslům. Je zachována modlitební litanie: "Jedničky zdar a spása! Dvojce zdar a spása..." Symbolika čísel pronikla i do buddhismu. Část palijského kánonu, nejzávažnějšího kanonického spisu starého buddhismu, se nazývá "Anguttara - nikája" = "ještě o jednu část víc" a je uspořádána podle stoupajících čísel. Číselnou symboliku najdeme dokonce i ve staré Číně, v knize I Ťing ("kniha proměn"), která obsahuje materiál z nejstarších dob čínského císařství a byla připisována bájnému císaři Fu-hsi.

O zvláště bohaté rozvinuté číselné symboliky v řecké oblasti se zasloužil především známý filozof Pythagoras a jeho žáci. Při studiu akustiky, hudby a zvuků objevil vztah čísla k tónu. Však se žáci ve fyzice učí dodnes, že struna o polovinu kratší dává tón o oktávu vyšší. Pythagoras z toho udělal závěr filozofický: číslo je mu metafyzickou potencií, nadsvětlnou silou, principem a základem celého vesmíru, a ovšem i duchovního života, původce harmonie sfér. To byla představa ve starověku rozšířená obecně a v novověku citovaná například ještě Goethem v úvodním předzpěvu k Faustovi, že nebeská tělesa vydávají při svém pohybu zvuky, které jsou navzájem v božském souladu. Pythagorova učení se pak ujali novoplatonici. Čísla považovali za prostředníky mezi božskou a lidskou oblastí, za zjevovatele božských tajemství. Novoplatonik Jamblichos napsal spis Theologúmena tés arithmétique.

Není divu, že se symbolikou čísel začali zabývat brzy i myslitelé křesťanští, starověcí i středověcí. Zvláště zajímala Augustina, který se pokusil rozvinout ji na základě údajů Písma. Říká doslova: "Numeri in scripturis sacratissimi et mysteriorum plenissimi" = čísla v Písmech jsou velice posvátná a velice plná tajemství. Biskupu Melitovi ze Sard (+ 195) se připisovala kniha "Clavis S. Scripturarum" (Klíč Písma sv.), ve které jsou závažné stati o symbolice čísel. Kniha je však pozdější, protože zpracovává také myšlenky Augustinovy, který žil mnohem později (354 - 430 po Kr.).

Již do středověku patří různé systémy číselné symboliky některých proudů mystických, především židovské kabaly, která se opírá hlavně o knihu Zohar ("Kniha záře") ze 13. století. Také křesťanští mystici, jako například Mechthilda z Magdeburgu (13. stol.) se věnovali symbolice čísel. Zvláštní esoterická, tajná tradice o číslech a jejich významu i moci, se udržovala ve středověkých, především gotických stavitelských hutích, kde bylo podle ní vše zorganizováno. Vzdáleným ohlasem těchto nauk byla později tajná tradice zednářská.

O symbolice čísel bylo napsáno mnoho knih, zvláště pilní tu byli někteří teologové minulých století. Nejdále došel jakýsi Lämmert, který chtěl ze symboliky čísel udělat dokonce samostatný bohoslovecký obor, jako je dogmatika nebo biblistika. Podobné pokusy trvají dodnes, nejčastěji jde o číselnou hodnotu hebrejských samohlásek, tedy to, čemu staří rabíni říkali "gematria". Obecně se mluví o "numerologii". Sám jsem v této věci vždy doporučoval strážlivou zdrženlivost.

Něco jiného ovšem je vědět, co se ve starých dobách kterým číslem označovalo, jak se kdy číslům rozumělo. Nejednou - a dokonce i v bibli - bývala některá čísla až i jakousi šifrou nějakého pojmu; třeba sedma je číslo plnosti, čtyřicítka číslo lhůty atd. Proto je i dnes užitečné o symbolice čísel něco vědět. Pomůže nám to lépe proniknout do způsobů myšlení minulých dob a vnímat tak i některé jemné důrazy či souzvuky starých textů.

## 1

Na počátku číselné řady stojí jednička. Lze vést rozhovor o tom, zdali i jednička je už číslo. V každém případě však má svou symboliku. Je znamením nerozdělenosti, jednoty, sjednocení, a tak i Boha, ať už osobního jediného Boha v křesťanství či v islámu, nebo jedině všeobjímající božské prapodstaty v některých systémech panteistických. "Slyš, Izraeli, Hospodin Bůh náš, Hospodin jeden jest" (Dt 6,4) bylo základní vyznání Božího lidu staré smlouvy a ozývá se znovu v řadě míst Starého (Mal 2,10) i Nového zákona (M 12,32). Jediný Bůh pak znamenal i jediný chrám a jediný oltář (2Pa 32,12), jak se to prosadilo v Ezechiášově a zvláště pak v Joziášově reformě (2Kr 23). V Novém zákoně pak proti jednomu Otci (Mt 23,9) stojí jeden mistr a jeden vůdce - Kristus (Mt 23,8.10), a proto i jedna víra a jeden křest (Ef 4,4-6) a tedy i jediná církev, i když se projevuje v mnohosti mnoha sborů. Boží jedinstvo v bibli je ovšem výrazem pro Boží jedinečnost a je tedy spíše záležitostí úrovně nežli počtu, kvality nežli kvantity. - Poněkud jiného druhu je vše pronikající jedinstvo božství, o které se mluví v mystice. V indické i novoplatónské, řecké mystice je ústředním pojmem "to Jedno" - řecky to hen, latinsky unum, jediný božský princip, který je základem všeho jsoucna. Pro to mají mystikové - od Valentina Weigela (1533 - 1588) po Angela Silesia (1624 - 1677) - názorný obraz, převzatý z počtů: Jako je jednička obsažena a skryta ve všech vyšších číslech, tak je Bůh skrytě obsažen a přítomen ve všem stvoření, ve všem jsoucnu.

## 2

Dvojka je číslo protikladu, polarity, alternativy. Nejzávažnější úlohu má v náboženství staročinském, kde je všechno jsoucno ovládáno dvěma principy: jang je princip mužský, tvrdý, světlý, aktivní, kdežto jin je princip ženský, měkký, temný, pasivní. Celý vesmír je rozdělen do dvojic jang a jin: slunce a měsíc, nebe a země, muž a žena, vládce a poddaný, den a noc, léto a zima - to vše jsou jevové formy tohoto podvojného principu. Poněkud jiného druhu jsou dvojiny čili dyady bohů, známé z indického a staroíránského náboženství. V Indii to jsou Mithra - Varuna, Agni - Soma a Višnu - Šiva; v Íránu Ahura Mazda, doslova bílý pán, tedy bůh dobra, a proti němu Angra Mainju, doslova zlý duch, tedy bůh zla. Takto pojatý protiklad dobra a zla ovšem na biblické půdě nemá místo. Biblické dvojiny mají proto jiný ráz: buďto prostorový, totiž nebe a země, anebo časový, totiž tento věk a budoucí věk. Křesťanské bohosloví zná ovšem také dvojí smlouvu, starou a novou, a apoštol Pavel mluví o dvojím člověku, starém Adamu a novém Kristu (1Kor 15,45-49). Stará dogmatika mluvila o dvojí přirozenosti Kristově, božské a lidské. Mystika rozeznávala dvojí způsob života, jeden zaměřený dovnitř a druhý navenek, latinsky *vita contemplativa et vita activa*, který viděla ve dvojicích sester Líe a Ráchel či Marii a Martě. Souhrnem však lze říci, že se ve všech těchto uvedených dvojicích vždycky objevuje nějak myšlenka protikladu, polarity. A to je hlavní náplň symboliky čísla dvě.

## 3

Trojka je první skutečné číslo - proti jedničce jako jednotě a dvojce jako protikladu. Někteří badatelé se domnívali, že její zvláštní význam v dějinách náboženství pochází z toho, že prý primitivní člověk uměl počítat jen do tří (tak Usener). To je ovšem sotva pravděpodobné. Spíše jde o to, že číslo tři má v sobě jakoby počátek, průběh a závěr nebo zrození, život a smrt. Tak odpovídá základnímu indoevropskému třídění času na minulost, přítomnost a budoucnost. Také označuje rodinu: otec, matka, dítě. Pro filozofy od časů Hegelových je trojka šifrou tří základních stadií dialektického vývoje: *these, antithese, synthese*.

Staré náboženské systémy byly plné božských trojic. Staří Babyloňané rozeznávali dokonce několik trojic: Kosmickou Anu (pán nebe) - Enlil (pán země) a Ea (pán vod); a astrální Sin (měsíc) - Šamaš (slunce) - Ištar (Venuše). V Egyptě zase měli trojice Amon - Chonsu - Nut nebo Osiris - Isis - Horus. A když se jim to zdálo málo, vyspekulovali si v Onu dokonce ztrojenou trojici čili devítici hlavních božstev. Podobné božské trojice máme doloženy i ve staré Indii (Brahma - Višnu - Šiva), v Římě i v Řecku a dokonce i v Číně a Japonsku. Není divu, že právě v protikladu k takovým trojicím a mnohobožství vůbec přichází Starý zákon s vyznáním jediného Boha. - Od božských trojic se zvláště v hinduismu a novoplatonismu odvozovaly trojice metafyzické a psychologické (duch - duše - tělo nebo Augustinova trojice: paměť - chápání - láska nebo modernější trojice: vůle - rozum - cit). K nim přistupují trojice etické, třeba tři známé ctnosti: víra - naděje - láska nebo tři stupně mystické: očištění - osvícení - sjednocení.

Zvláštní je křesťanská svatá Trojice Otec - Syn a Duch svatý. V ní souvisí trojka se třemi svědky. Staří bohoslovci ji viděli předobrazem na mnoha biblických místech, třeba tam, kde Bůh mluví v množném čísle (Gn 1,26: učiňme člověka, Gn 11,7: sestupme, Iz 6,8: Kdo nám půjde?) nebo kde je zastoupen třemi anděly (Gn 18,2). V NZ se pak uvádí především Mt 28,19: křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a zvláště 1Jan 5,7: Tři jsou, kteří svědectví vydávají na nebi: Otec, Slovo a Duch, a ti tři jedno jsou. Toto poslední místo je ovšem pozdější vsuvka do řeckého textu. Celkem lze říci, že biblické doklady pro Trojici jsou slabé, že v bibli ještě ucelené učení o Trojici není. A přece toto učení mělo ve staré době, kdy je církev prohlásila za věroučný článek, důležitou funkci:

zdůrazněním Boží nevystižitelnosti a nevyočitatelnosti, ba paradoxu, že tři jsou jeden, se zabránilo tomu, aby křesťanství nebylo zaměněno s filozofickým monoteismem (jednobožstvím) nebo dokonce s přírodním panteismem (všebožstvím), který také hlásal jediný božský princip. Ale co s Trojicí dnes? Musíme si ji nově vyložit. Nejlepší výklad, který znám, pochází od prof. Daňka. Ten říkal: Trojice nám chce říci: Bůh nade mnou (Otec), Bůh v bratru (Syn) a Bůh ve mně (Duch sv.) je tentýž Bůh.

#### 4

je číslo vesmírného řádu, čtyř světových stran či po staru čtyř větrů, čtyř ročních období, čtyř měsíčních fází a čtyř významných bodů v ročním oběhu slunce, bodu jarního a podzimního a dvou slunovratů. Proto se čtyřka vyskytuje především tam, kde jde o celý svět nebo celý vesmír. Nejnázornější biblický příklad je Gn 2,10 - čtyři rajske řeky, které podle tehdejších představ obtékaly celý svět. Obdoby jsou i jinde. Podle staroindického bájesloví má božská nebeská kráva na svém vemenu čtyři struky, z nichž vytékají čtyři řeky mléka do čtyř stran. Bible mluví dále o čtyřech cherubech (Ez 4) a apokryfní kniha Henochova (1Hen 9,1 a 10,1.4) o čtyřech archandělech jako obrazech Boží moci, rozšiřující se do všech čtyř stran světa. Tento místní význam čtyřky se zdá být původní, kdežto význam časový odvozený. Tak ve staré Persii (v zoroastrismu) se mluvilo o čtyřech hlavních periodách světových dějin, z nichž každá má trvat 3000 let. Také řecký spisovatel Hesiodos se zmiňuje o čtyřech obdobích světových dějin, kniha Daniel mluví o posloupnosti čtyř světových říší. V Indii jsou čtyři hlavní kasty a Buddha hlásal čtyři základní svaté pravdy (o utrpení, o jeho příčině v žádostech, o zničení této příčiny a o cestě k tomuto zničení příčiny). Stará buddhistická mystika také rozeznávala čtyři stupně sebeponoření na cestě k extázi. Ale to jsou všecko zmínky okrajové. Hlavní je zřejmě kosmický, vesmírný význam čtyřky.

#### 5

je především, vzato zcela střízlivě, počet prstů ruky. Ruka pak je ve starověkém myšlení nástroj moci, takže v některých souvislostech (asi ne vždy) se projevuje pětka jako číslo moci: Tak má David pět kamenů v mošně, když jde proti Goliášovi (1Sam 17,40) a Ježíš v božské moci sytí pěti chleby zástup (Mk 6,55nn). Také v podobenství se mluví o pěti hřivnách (Mt 25,14nn). Důležité místo měla pětka ve starém Egyptě. Faraó měl pět jmen, podobně jako má pět jmen božský vládce u Iz 9,6 (samozřejmě podle hebrejského znění, které se tu trochu liší od Kralického překladu). Velekněz Thotův v Hermopoli měl titul "Největší Pětí". Mezopotamské bájesloví zase zmiňuje několikrát pět měst, kvetoucích před potopou. Zná ovšem také pět párů podsvětních bohů. Pětka bylo číslo lštary, mezopotamské bohyně krásy a lásky, ale i boje. Odtud asi pochází mínění, že pětka je číslo svatby. Ještě i Ježíšovo podobenství mluví o pěti opatrných a pěti neopatrných družičkách. Také Venušiny chrámy se stavěly pětiboké. Se symbolikou svatby snad souvisí, že někdy bylo číslo pět považováno za šťastné. To je ovšem v protikladu k pětici podsvětních bohů, která má svůj biblický protějšek v pětici bohů či božských párů v 1Kr 17,30n. Tuto pětici pohanských bohů uvádějí někteří vykladači do souvislosti s pěti muži ženy - Samaritánky (Jan 4,18). - V astrálních, hvězdných souvislostech je pět počet planet, známých ve starověku (Merkur, Venuše, Mars, Jupiter, Saturn), ostatní byly objeveny až v novověku. Odtud asi pochází význam pětky v astrologii a magii. Pentagram, pěticípá hvězda, byla hlavním symbolem středověké magie, jinak se jí říkalo "muří noha". Tu měl Faust namalovánu na prahu, a protože nebyla dotažena, mohl Mefistofeles sice dovnitř, ale nemohl ven. Pětka slouží také jako číslo mikrokosmu. Zvláštní zmínky zaslouží zde quinta essentia - pátá bytnost, odtud české kvintessence. Pythagorejčům totiž označovala pátý živel kromě čtyř základních, které byly oheň, vzduch, voda a země. Pro alchymisty se pak stala názvem pro tajemnou látku, nositelku životní síly. Zvláštní význam měla pětka také v

manicheismu, v gnózi a islámu, ale to je pro nás méně důležité. Ve Starém zákoně je pětka kromě toho i číslem a symbolem Zákona, který má podobu pěti knih Mojžíšových. Zřejmě proto byly do pěti dílů rozděleny i Žalmy a stopy po podobném dělení najdeme i v jiných knihách Písma.

## 6

a šestcípá hvězda čili hexagram, vytvořena ze dvou vzájemně se překrývajících rovnostranných trojúhelníků, je především symbolem makrokosmu a v tom protikladem mikrokosmu - nebo možná přesněji oblasti pozemské, sestávající se především z toho, co lze vzít do pěti prstů ruky - pětky, a oblasti nebeské, která tu zemskou shůry prostupuje. Tak je hexagram šifrou "Velikého setkání". Symbol šestcípé hvězdy se vyskytuje již ve staročínské "Knize proměn" I-Čing. Rozlišení pěticípé a šestcípé hvězdy je však poměrně pozdní, v řecké a římské době byly obě zaměňovány. Dva trojúhelníky se vykládaly už odedávna tak, že jeden je symbolem světa duchovního a druhý světa tělesného nebo jeden symbolem věcí nebeských a druhý věcí zemských. Odznakem židů se šestcípá hvězda stala poměrně pozdě. Židovský badatel Scholem ukázal, že se v tomto významu začíná vyskytovat teprve v 17. stol., a to právě v Praze. Ve starověku byl odznakem židů sedmiramenný svícen - menorah. Šestka je dále číslo, které je půlkou posvátné dvanáctky, a tím znakem pro polovinu roku. V bibli se však vyskytuje šestka nejčastěji v časových údajích jako počet pracovních dnů v týdnu. Šest dní tvoří Bůh svět a šest dní se má pracovat podle Desatera. Se šesti dny týdne snad souvisí i šest džbánů při svatbě v Káni (Jan 2,6). Zato zcela jiné pozadí má zmínka v Iz 6,2, že serafové mají šest křídel. To je patrně ohlas některých staroorientálních bájných představ o podobě některých pohanských bohů. Tak na mincích z fénického Byblu byl zobrazen El, nejvyšší bůh kenaanského pantheonu, právě se šesti křídly. Šest končetin, čtyři nohy a dvě křídla měli také starobabylonští cherubové, zobrazení často na chrámových reliéfech. Někdy je šestka prostě zdvojenou trojkou - tak asi u šestihlavé divoké ovce, o níž se zmiňuje hymnus mezopotamského vládce Gudey. Někdy může být šestka také rozpůlenou či "přelomenou" dvanáctkou. Taková půlená, "přelomená" čísla bývají neblahá, srov. "číslo šelmy - 666" ve Zjevení.

## 7

je číslo velice významné. Matematicky je to nejvyšší prvočíslo prvé desítky a součet  $3 + 4$ , kdežto násobek  $3 \times 4$  je významná dvanáctka. Astronomicky je to počet dnů jedné měsíční fáze. Podobně jako trojku ji najdeme téměř ve všech náboženských systémech, a ovšem i její symbolika je rozmanitá a rozsáhlá. Jejích matematických i astronomických vlastností si byli vědomí už staří Sumerové, kteří nadto počítali sedm planet či přesněji sedm nebeských těles, totiž včetně slunce a měsíce. Tak se jim stala symbolem úplnosti a dokonalosti. Však ještě Augustin říká, že sedma znamená universitas, totum, perfectio, tedy česky všeobecnost, celost, dokonalost. Ve staré Mezopotámii měla sedma velký význam v kultu i kalendáři: sedmistupňové byly věžové chrámy, zvané zikkurat. Kněžka, která na ně při výroční slavnosti vystupovala, odkládala cestou sedmerý závoj, protože i Ištar, když kdysi šla do podsvětí, musila odložit také sedmerý závoj. Každý sedmý den se podle Babyloňanů zvláště venku rojili a hemžili démony, proto se co možno nic nedělalo a ani nevycházelo. Velký význam měla sedmička i v Indii, v brahmanismu i buddhismu, a ovšem i ve starém Íránu, v mazdaismu (čili zoroastrismu) i v mithraismu. Materiálu je tu mnoho, ale nás by to zde vedlo příliš daleko. Podívejme se raději na sedmu v bibli. Je to zde samozřejmě především číslo dnů týdne a potom číslo dokonání Božího díla (Gn 2,1) a číslo dokonalosti. Vrací se velice často v různých příkazech bohoslužebných (sedmeré očištění, sedmeré kropení krví, sedm stupňů Šalomounova chrámu) i v různých lhůtách od stvoření přes potopu, hubená a tučná léta v Egyptě či obcházení Jericha po sedm dní. Objevuje se i v souvislostech eschatologických: V mesiášském věku bude svit slunce sedmkrát silnější (Iz 30,26). - Zvláště zajímavá je souvislost sedmy s přísaháním. V

hebrejštině obě slova souznějí. Proto se někteří vykladači domnívali, že přísahat je doslova "zasedmičkovat se". Tento obrat zřejmě pochází ze starobylé představy, že když se něco sedmkrát opakovalo, bylo prý to účinné. Také v Novém zákoně vládne sedmička: Z posedlé vyhnal Ježíš sedm ďáblů (L 8,2), o sedmé hodině opadla horečka uzdraveného (J 4,52). Sedm proseb má modlitba Páně, je sedm diakonů čili jáhnů, a zvláště poslední kniha bible, Zjevení, je plná sedmiček. Křesťanská tradice pak zná sedm darů Ducha, sedm skutků milosrdenství, sedm svátostí (dodnes v církvích katolického typu), sedm ctností a sedm smrtelných hříchů. Sedmička se dostala i do legend, nejzřetelněji je to v příběhu o Sedmi spáčích. - Z židovsko-křesťanské tradice přešel sedmu i islám. Prvá súra Koránu má sedm veršů, mnohé modlitby se opakují sedmkrát, sedmkrát také obchází poutník v Mekce svatyni Kaabu, sedm kaménků hází na posvátnou hromadu a sedmkrát běží mezi pahrbky Sáfá a Marvá. - Celkem vzato shrnuje biblickou symboliku sedmičky nejlépe Gen 2,1-3: Požehnal Bůh dni sedmému a posvětil ho.

## 8

je na rozdíl od důležité sedmičky číslo méně významné. V bibli se vyskytuje převážně v časových údajích. Osmý den je první den po sobotě a tedy začátek dalšího týdne, často pak i začátek nového období či nového, lepšího času. S tím snad souvisí, že bylo odedávna považováno za číslo šťastné, ovšem nejen až v bibli, nýbrž už dávno dříve ve starém Elamu. Osm lidí bylo zachováno při potopě (Gn 8,16; 1P 3,20). Podle islámu je osm nebí proti sedmi peklům, tím má být naznačeno, že Boží milosrdenství je větší nežli Boží hněv. Osmicípá hvězda byla emblémem mezopotamské bohyně Ištar a v římských katakombách ji nacházíme jako znak Mariin. Osm loukotí mělo kolo roku v bájesloví starých Germánů. - S časovým pojetím osmičky, jako počátku nového věku, souvisí zřejmě příkaz konat obřizku osmého dne po narození (Gn 17,12) i výrok Augustinův, který měl osmu za symbolické číslo vzkříšení. Protože vzkříšení z moci a mrtvosti hříchu do nového života znázorňoval křest, mívaly staré křtitelnice formu osmiúhelníka.

## 9

je také číslo dokonalosti, ale v poněkud jiném smyslu nežli sedmička, protože je vlastně umocněnou trojkou čili 3 x 3. Je to tedy vlastně jakási zesílená trojka, povznesená na novou rovinu. Zmínili jsme se už o trojicích či trojinách božstev a o tom, že ve starém Egyptě měli v Heliopoli čili Onu dokonce devítici. Podobné devítice byly oblíbeny i v Řecku: tak bylo třeba devět Múz. Apollonova lyra měla devět strun. Devátého dne se slavily v Řecku tryzny - hody na památku mrtvých. V Římě byla lhůta devíti dnů dobou očišťování jak po porodu, tak po pohřbu. Zvláště oblíbená byla devítka u Keltů, odkud se dostala do středověkých legend o králi Artušovi. Tomu holdovalo devět králů, přísluhovalo devět majordomů a jeho zámek střežilo devět strážců s devíti psy. Ve starogermánském bájesloví se vyskytuje devítka především při apotropických, to je nemoc a neštěstí odvracejících ritech, při nichž se užívalo devíti haluzí posvátných stromů. Devítku najdeme i ve staré Číně. Počítalo se tam devět nebí, devět dílů oběti a devět podob, jimiž se projevuje vesmírný řád, zvaný Tao. Devět poschodí mají asijské pagody. - V bibli je devítka poměrně vzácná, většinou se vyskytuje ve výčtech "osmý, devátý, desátý" atd. Zvláštní význam má snad jen devátá hodina Kristovy smrti. Je to doba hlavní oběti v chrámě. Zabýval jsem se jí podrobněji ve sborníku "Brána i klíč", s. 15, kde jsou o době obětí a jejich významu další údaje.

## 10

je především počet prstů na ruce. Lidské prsty byly nejstarší učební pomůckou, takže v nich má zřejmě svůj základ desítkový čili decimální systém. Stará Mezopotámie sice užívala také šestkového systému, jehož zbytky máme dodnes v měření času, úhlů, ale už ve staré době převážil systém decimální. Proto byla desítka považována za číslo uzavřené řady a odtud za číslo dokončenosti, úplnosti a dokonalosti. Doklady jsou především z oblasti etické: Tam, kde má být Božím zákonem postižena celá oblast života, vyskytují se Desatera čili Dekalogy. Znamé starozákonní Desatero není jediné, existuje např. také buddhistické Desatero. S desítkovým systémem souvisí velice starý zvyk, odvádět desetinu příjmu či výtěžku bohům. Tento zvyk známe nejen ze starého Izraele, nýbrž i z jiných oblastí, třeba z Řecka, ba i z Říma. Zkráceně lze říci, že desátky nejsou "izraelský vynález", nýbrž pro bibli je specifické to, že patří jedině Hospodinu (Lv 27,30). Desátky byly ovšem ve starověkém Předním východu velmi milosrdné zdanění, mimo Izrael odváděli nájemci podstatně větší část úrody. Desítka jako číslo úplnosti naznačuje při deseti egyptských ranách, že jimi byl Egypt úplně přemožen (Ex 7-12). Jestliže Ježíš uzdravil deset malomocných, je to, jako by uzdravil všechny (L 17,11). Samozřejmě najdeme desítku také v různých mystických spekulacích starověku i středověku. Tak židovský helénista Filón Alexandrijský napsal, že desítka je "nejdokonalejší a nejsvětější ze všech čísel." Jej pak následovala hermetická gnóze, zvláště Poimandres, mluvící o desítce, která oduševňuje (psychogonos dekasy). A ovšem i ve velké židovské dědičce gnóze, kabale, najdeme deset nejvyšších božských emanací, zvaných sefirót. Závěrem desítky si zopakujme, co říká Augustin v jednom svém kázání: "Počet deset označuje celou moudrost, označuje věčnost, v desítce je dokonalost naší blaženosti, protože desítka se vrací k prvnímu."

## 11

je na rozdíl od desítky číslem porušené harmonie, ať už se pojímá jako porušená desítka ( $10 + 1$ ), nebo porušená dvanáctka ( $12 \text{ minus } 1$ ). Proto o ní staří vykladači říkali, že je to číslo nemírnosti, nezdrženlivosti a přestoupení. Ohlas je ještě u německého básníka F. Schillera. Ve hře Piccolomini volá Seni: "Jedenáct je zlé číslo! Jedenáct je hřích! Jedenáct přestupuje deset přikázání!" - Vedle toho má však jedenáctka ještě další význam, je totiž počtem souhvězdí zvěrokruhu, jestliže se odečte jedno souhvězdí, které je vždy zakryté Sluncem, nebo v jehož oblasti se Slunce nachází. Tento význam jedenáctky patrně souvisí s tím, že byla ve starém Babyloně číslem Mardukovým a snad i s jedenácti božstvy Aditya ve védách. Jedenáct hvězd, které se klanějí Josefovi (Gn 37,9), jsou samozřejmě jeho bratři kromě něho samého. Ovšem počet 12 pokolení izraelských souvisí nepřímo s dvanácti měsíci a dvanácti znameními zvěrokruhu, a tak těch jedenáct klanějících se hvězd patří také sem, do souvislosti jedenáctky, jako čísla neúplného zvěrokruhu.

## 12

je vedle sedmičky nejdůležitější číslo naší kulturní tradice. Je možno rozložit ji matematicky na  $3 \times 4$  nebo na  $7 + 5$ , je také základním číslem staromezopotamského šestkového systému. Především je odpozorována z pohybu nebeských těles. Za jeden rok vymění totiž měsíc dvanáctkrát své čtyři fáze. Proto se podle toho dělil rok od pradávna na dvanáct měsíců, a to nejen v pravlasti matematiky - Mezopotámii - nýbrž i ve staré Číně a vůbec tam, kde se lidé věnovali pozorování nebe. Staří Babyloňané pak podle měsíců rozdělili pás na nebi, kudy prochází Slunce, tedy oblast ekliptiky, na dvanáct polí, pojmenovaných podle souhvězdí, která se v těchto polích vyskytovala; tak vznikl zvěrokruh. Pak se v Babylonii dělil i den (včetně noci) na dvanáct dvouhodin, čili na dvacet čtyři hodin, dvanáct pro vlastní den a dvanáct pro noc. Odtud potom dvanáctka vnikla do

starověkého myšlení jako číslo velkého cyklu (na rozdíl od sedmy - čísla malého cyklu) a potom i číslo úplnosti a dokonalosti. Není možno v krátkém článku vypsát, kde se všude ve starověkých náboženských památkách vyskytuje dvanáctka. Zmíníme jen některé typické. Tak Mardukův chrám Esagila v Babylóně měl dvanáct bran. Avšak i ve starém Řecku bylo na Agoře - náměstí Athén - ctěno dvanáct bohů a dvanáctý den byl považován za zvláště vhodný pro slavnosti. I v Římě bylo dvanáct kněží flaminů. Gnóze učila, že je dvanáct aiónů - božských věků, považovaných zároveň za bytosti. S dvanáctkou se setkáváme v učení Zarathuštrově i v manicheismu jako číslem trvání světa. Počet dvanácti izraelských kmenů samozřejmě souvisí s dvanácti souhvězdími zvěrokruhu, a to tak, že vyjadřuje úplnost Božího lidu. Proto se dvanáctka v Písmu mnohokrát opakuje v řadě údajů; např. dvanáct studní na poušti (Ex 15,27), dvanáct kmenů u Jordánu (Joz 4) i dvanáct drahokamů na náprsníku velekněze (Ex 28,17nn). Dvanáct volů podpíralo měděné moře v chrámu (1Kr 7,25), se dvanáctým spřežením oral Elizeus (1Kr 19,19) a je i dvanáct Malých proroků. I v Novém zákoně má Ježíš dvanáct apoštolů, dvanáct košů zbylo po nasycení (M 6,43), dvanáct bran má nebeský Jeruzalém (Zj 21,12nn). Augustin říká: Počet dvanáct je nejsvětější. Dvanáctka, podle babylónské víry božská, ovládala zároveň se sedmi planetami (astrologie!) všecko dění na nebi i na zemi a byla tak jakýmsi symbolem veškerenstva a úplnosti kosmu.

Proti tomu stojí Izraelská víra. Ne dvanáct souhvězdí, bohů či králů, ale dvanáct patriarchů a kmenů vyvoleného lidu zastupuje jako kněžstvo svaté před Bohem celý svět. Úplnost Izraele, vyjádřená posvátnou dvanáctkou, je úplnost kněžského sboru kosmického poslání. Tuto svatou dvanáctku patriarchů a pokolení a později apoštolů Hospodin stvořil a vyvolil (srov. Mk 3,14, řecké znění!), aby i svým počtem zvěstovala povahu své služby určené celému světu.

### 13

je odvozena z dvanáctky, podobně jako jedenáctka z desítky, je jejím rozšířením nebo porušením. Její pozadí je zase především astronomické. Protože má sluneční rok o něco více než dvanáct lunárních měsíců, bývala už od pradávna neshoda mezi slunečním a měsíčním kalendářem vyrovnávána vloženým třináctým měsícem. Tak se stala třináctka základním číslem Aztéků, kteří měli velmi dokonalý a složitý kalendář. V naší, eurasijské kulturní tradici je třináctka dvojznačná: jako číslo nového počátku je šťastná, podobně jako osmička, začátek nového týdne. Sem asi patří některé biblické zmínky o třináctce jako počtu obětních zvířat (Nu 29,13), či počtu levítských měst (Joz 21,4.6) nebo počtu let stavby (1Kr 7,1). Pro běžný význam třináctky však bylo zřejmě odedávna závažnější, že byla číslem babylónského Nergala, boha podsvětí, a tak číslem nešťastným, kterým je v lidové pověře až dodnes. Mnozí, kdo dodnes chovají úzkost před třináctkou, netuší, že se vlastně strachují před Nergalem.

### 14

je samozřejmě zdvojená a tedy zesílená sedmička. Proto byla považována za číslo zdaru už ve staré Babylónii i v Egyptě. Má ovšem také vztahy k podsvětí. Tak Nergala do podsvětí provázelo čtrnáct pomocníků a egyptský Osiris, rozsekaný na čtrnáct kusů, přinesl požehnání každému kraji, kam se dostal. Egypťané věřili, že člověk má čtrnáct schopností. Ty byly později považovány za čtrnáct ochranných duchů člověka. Zde jsou asi kořeny katolické úcty ke čtrnácti pomocníkům. Čtrnáctka, jako dva týdny, je doba očišťování (Lv 12,5). Ježíšův rodokmen u Matouše je stylizován do 3 x 14 pokolení - je tedy obrazem plnosti času (Gal 4,4).



## 15

je 3 x 5, tedy buď trojená pětka nebo převýšená čtrnáctka. V Babylónii to bylo číslo bohyně Išтары. Ninive mělo patnáct bran. V parsismu, náboženství Zarathuštrově, bylo předepsáno patnáctेरé očišťování. Ve Starém zákoně je patnáct Písni stupňů. Patnáct loktů vysoko sahaly vody při potopě (Gen 7,20). Patnáctka se objevuje také při vzdělávání stánku (Ex 27,14n; 38,14n). Často se v bibli mluví o patnáctém dnu (Ex 16,1; Lv 23,6.34.39; Nu 28,17; 29,12; 33,3 atd.). To je označení začátku nového týdne po dvoutýdenním období. Jinak je patnáctka číslo méně výrazné.

## 16

je 2 x 8. Podobně jako už osm, je i šestnáct počet paprsků lšťařiny hvězdy. Jinak se v šestnáctce vrací symbolika osmy. V bibli se vyskytuje málo, většinou ve výčtech, kde je pochybné, zdali jde o číslo symbolické. Šestnáct žoldněřů ve Sk 12,4 je ovšem stráž nepřiměřeně veliká. Souvisí však s tím, že Římané dělili noc na čtyři hlídky, takže se žoldněři zřejmě střídali po čtyřech.

## 17

je 10 + 7. Podle Augustina je deset číslo Božího zákona - Desatera, sedm pak číslo darů Ducha sv., proto pak je sedmnáct číslem těch, kdo dosáhli věčné spásy.

## 18

je buď 10 + 8 nebo 2 x 9. Osmnáct proseb má známá židovská modlitba Šemone esré (= 18). Také má význam v kabale, v čínském buddhismu, v islámském řádu Mevleví a v islámském básnictví. Osmnáct dvojverší má totiž slavná vstupní báseň Mathnavi od Dželála ed dín Rúmí. V bibli se osmnáctka vyskytuje většinou jen v datech.

## 19

To je číslo poměrně vzácné a zdá se málo významné. Pokolení Neftalím dostalo při rozdělování země 19 měst (Joz 19,38) a při boji Joába s Abnerem padlo na Joábově, a tedy na Davidově straně, 19 mužů a Azael, ale to je celkem dvacet (2Sam 2,30). Je ovšem sporné, zdali je vůbec možno z těchto údajů vysoudit nějaký symbolický význam devatenáctky. Pokud se mi podařilo zjistit, má devatenáctka důležitou roli jen v jediném náboženském systému, a to v sektě Bahá'í. Je to skupina, která se v prvé půli 19. století oddělila od islámu. Vznikla v Persii, ale rozšířila se do Evropy i Ameriky. Podstatou jejího učení je pokus o syntézu islámu, židovství, buddhismu a křesťanství. Bahá'ísté dělí rok na 19 měsíců po 19 dnech a konají devatenáctidenní posty. Číslo devatenáct najdeme také u Keltů; podle Eliadeho (Dějiny náb. myšlení II., OIKOYMENH Praha 1996, s. 142) byli "druidové schopni sestojit cyklus 19 solárních let, což se rovná 235 lunárním měsícům, a tak uvést v soulad dva kalendářní systémy - solární a lunární".

## 20

je zdvojená desítka nebo čtyřnásobná pětka. V Babyloně byla číslem boha Slunce Šamaše, který dohlížel především na spravedlnost a trestal přestupníky. Proto se asi také podle řeckého znění Ez 8,16 klaní v jeruzalémském chrámu znečištěném modlářstvím Slunci právě dvacet mužů a nikoli dvacet pět, jak říká hebrejský text. V bibli je sice dvacítko zmíněna často, ale vesměs v nevýrazných souvislostech.

## 21

Podle jednoho místa v mezopotamském bájesloví má praotec bohů Anu "dvacet jednoho otce a matku". V pozadí je pravděpodobně ztrojená sedmička, podobně jako trojnásobně zdvojená sedmička udává u Matouše (1,17) počet pokolení od Abrahama po Krista. Vykládat číslo 21 jako půlku 42 je méně pravděpodobné. V bibli je 21 vzácná a zase jen převážně v údajích časových.

## 22

Biblické výskyty dvaadvacítky o ní celkem nic neprozrazují, ale z hebrejské gramatiky víme, že je to počet hebrejských souhlásek. Proto se tohoto čísla brzy zmocnily rabínské spekulace. První jejich stopa je už u Josefa Flávia (37 až 100 po Kr.). Ten napsal, že Starý zákon má 22 knih, ačkoli se obvykle počítalo 24 knih - na rozdíl od našeho počítání 39 knih, protože se tehdy některé skupiny, třeba svitek dvanácti Malých proroků, považovaly jen za jedinou knihu. Skutečný rozsah Starého zákona byl stejný, jako je máme i my nyní ve svých bibliích. Toto pojetí 22 knih, které se vyskytuje také u církevního otce Órigéna († 254), lze vysvětlit jen tak, že už tehdy byl počet písmen hebrejské abecedy považován za posvátný, a proto vztažen i na bibli. Důležitou úlohu mělo to, že řečtina má výraz stoicheion, který označuje zároveň písmeno, prvek čili živel a souhvězdí. To byl základ dalekosáhlých kosmologických spekulací. V židovské mystice, zvláště v kabale, se považovala písmena hebrejské abecedy za symboly prvků, tvořících celou skutečnost. Tak jako lze kombinací 22 písmen vytvořit jakékoli slovo a vyjádřit jakoukoli myšlenku, tak lze pomocí týchž písmen a jejich kombinací ovládat celé jsoucno, protože kabala vychází z novoplatónského přesvědčení, že nad hmotou vládne duch a že je možno hmotu magicky ovládat duchovními silami, ukrytými v symbolech. Tyto myšlenky byly nejvýrazněji vyjádřeny v knize Jecira, pocházející asi z 3. - 6. stol. po Kr. Ta učí, že ve 22 písmenech abecedy žijí tajemné síly, jejichž kombinací vzniklo stvoření. Jestliže kabalista kombinuje tato písmena podle určitých tajných pravidel, získává také magickou - vlastně "stvořitelskou" - moc nad celou skutečností. Zdá se, že s touto starou kabalistickou symbolikou souvisí vznik karet, původně pomůcky ke kombinování symbolů. Středověké tarotové karty měly 22 listů, avšak nejen jejich počet, nýbrž i jejich původní obrázky a názvy mají vztah ke staré židovské mystické symbolice. Na to se ovšem později zapomnělo.

## 24

To je zdvojená a tedy znásobená, zesílená dvanáctka. Vzpomeneme-li si, že dvanáctka je původně číslo sluneční, přesně: ročního slunečního oběhu skrze dvanáct souhvězdí zvěrokruhu, pochopíme snadno, že obr, který měl 24 prstů (2Sam 21,20 a 1Pa 20,6), nebyl jen zajímavou hříčkou přírody, nýbrž v očích svých současníků bytostí téměř nadpozemskou, pocházející z božského světa. - Při zasvěcování oltáře u stánku úmluvy se obětovalo 24 volů, 60 skopců, 60 kozlů a 60 beránek (Nu 7,88), tedy vše násobky dvanáctky. Ve Zjevení Janově se mluví často o 24 starcích (Zj 4,4.10; 5,8.14; 11,16; 19,4), sedících na 24 trůnech (Zj 4,4), jejichž úkolem je klanět se Bohu. Jsou tedy ztělesněním zvítězilé, adorující církve či vůbec té oblasti, která ustavičně vzdává Bohu čest. A tu je pozoruhodné, že převyšují starý Izrael právě tak, jako 24 převyšuje 12.

## 25

Lze rozložit na 5 x 5 nebo je to čtvrtina stovky, v biblické oblasti pak především zaokrouhlené číslo jedné lidské generace. Proto také levitové začínali svou službu u stánku či v chrámě ve 25 letech a v 50 ji končili (Nu 8,24n). Také řada králů nastoupila na trůn právě v 25 letech (Amaziáš 2Kr 14,2; Jotam 2Kr 15,33; Ezechiáš 2Kr 18,2; Joakim 2Kr 23,26). Pěťadvacítky se také vyskytuje častěji v rozměrech ezechielovského chrámu (Ez 40,13.21.25.29.30.33.36).

## 27

Tolik dní trvala od časů egyptské 20. dynastie hlavní slavnost boha Amuna v Thébách. Dvacátý sedmý den po potopě oschla země (Gen. 8,14).

## 28

To je 4 x 7, tedy počet dní lunárního měsíce, kdy proběhnou všechny čtyři jeho fáze. V bibli se vyskytuje v údajích o stánku úmluvy: 28 loktů mají být dlouhé čalouny, určené k pokrývání stánku (Ex 26,2; 36,9). 28 je také počet písmen arabské abecedy, která však pro mystiku čísel a písmen neměla nikdy tak velký význam jako abeceda hebrejská.

## 29

znaků, především bílých skvrn, musel mít na sobě černý býk, měl-li být v Egyptě uznán za Apise, egyptsky Hapi = "Pospíchající". V nejstarších dobách byl tento býk považován za ztělesnění božské plodnosti. Proto podle představ sympathetické magie byl veden po polích a tím se pole stala plodná. Později byl Apis uctíván jako vtělený bůh a po smrti mumifikován a slavnostně pohřbíván. Pohřebiště Apisů u Saqqary je známo pod řeckým jménem Serapeion. 29 znamení, která býk musil mít, byl především bílý trojúhelník na čele, bílý půlměsíc na boku, bílá skvrna ve tvaru orla na šíji, ve tvaru okřídleného skarabea na zadku a další podobné. - V bibli se číslovka 29 vyskytuje jen ve výčtech, tedy vesměs bez symbolického významu.

## 30

je číslo důležité, a to hned v několika oblastech: 30 dnů, 30 roků, 30 mužů a 30 stříbrných. Nejprve dny: Ve staré Mezopotámii byla třicítka číslem boha měsíce Sina, uctívaného především v Ur a v Cháran, odkud pocházel rod Abrahámův. Zřejmě je to zaokrouhlený počet dní v měsíci, i když toto číslo bylo zároveň výrazem hodnotního pořadí Sina v pantheonu (Anu 60, Enlil 50, Ea 40, Sin 30, Šamaš 20 a Ištar 15). Třicet dní je i v bibli doba lhůty, především lhůty neblahé. Tak po třiceti dnech vstupuje v platnost královské nařízení, podle něhož byl pak Daniel předhozen lvům (Da 6,7.12). Královna Ester nebyla povolána třicet dní, právě když potřebovala naléhavě mluvit s králem (Est 4,11). A konečně třicet dní truchlili Izraelští na poušti pro Arona (Nu 20,29) a později pro Mojžíše (Dt 34,8). V katolické církvi je zvykem slavit právě po třiceti dnech zádušní mši za mrtvého. - Třicet let je doba zralé dospělosti - na rozdíl od 25, o nichž jsme si již řekli, že to bylo číslo generace. Patriarchové plodí ve třiceti letech prvorozeného (Gen 11,14.18.22), třicet let je dolní věková hranice při sčítání Izraele (Nu 4,47), Josef přichází v tomto věku před faraóna (Gen. 41,4), David ke království (2Sam 5,4) a Ježíš v tomto věku začíná veřejně vystupovat (L 3,23). Z mimobiblické oblasti, z Egypta, víme o slavnosti Zed či Sed, konané po třicetileté vládě téhož faraóna. V jejím pozadí je stará představa, že na síle krále závisí život přírody. Proto byly královny síly po třicetileté vládě obnovovány zvláštními rity, které se pak - pokud zůstal dál na trůně - opakovaly každé tři roky. - Třicet mužů tvoří uzavřenou skupinu, jakousi četou (Sd 12,14; 14,19), především četou královské gardy (2Sam 23,23n; 1Pa 11,25.42; 12,4; 27,6). Zvláštní skupinu tvoří třicítka, vyskytující se v souvislosti s poplatky, penězi či dary. Třicet košil a třicetery sváteční šaty slíbil Samson třiceti družbům, jestliže uhádnou jeho hádanku (Sd 14,12n). 30 centů zlata a 300 stříbra poslal jako výkupné král Ezechiáš assyrskému králi Senacheribovi (2Kr 18,14). 30 lotů byla výplata za ženu při slibu zasvěcení (Lv 27,4) nebo odškodné za zraněného otroka (Ex 21,32). Na to zřejmě navazuje Zach 11,12, kde byl takto oceněn nejen prorok, nýbrž nepřímě sám ten, jež zastupoval, totiž Hospodin. A pak se ovšem tato cena vrací ve velikonočním příběhu jako odměna za zradu Krista

(Mt 26,15; 27,39). - Zdá se, že bohatý obsah třicítky lze sotva svést na jediného společného jmenovatele a že je tedy nutno přihlídnout vždy k tomu, co se počítá a za jakých okolností.

### 32

králů, poddaných syrskému Benhadadovi (1Kr 20,1.16), nebo hejtmanů (1Kr 22,31), dělá dojem symbolického údaje. Z doby skoro o tisíc let starší máme zprávu, že také král Zimrilim z Mari měl za spojence krále třiceti dvou měst. Zdá se, že číslo bylo zaokrouhleno, protože texty ze Zendžirli mluví zase o jiné válce, kde se v roli spojenců vyskytuje třicet králů a assyrští králové Essarhaddon a pozdější Assurbanipal mluví o dvaceti dvou královských spojencích. Podobné série jsou i v bibli: 1Pa 12,28 mluví o dvaadvaceti knížatech, Joz 12,24 dokonce o třiceti jednom králi. Ale proč potom zaokrouhlení na 32? Souvisí zřejmě s tím, že vládce, který má jako své vazalské spojence jiné krále, je velkokrál. Velkokrál pak vládne samozřejmě - alespoň teoreticky ve svých ideologických a politických nárocích - nad celým světem. A tu je třeba s vzpomenout na kosmickou funkci čtyřky.  $32 = 4 \times 4 \times 2$ , tedy zesílená čtyřka. Z toho usuzují: 32 spojenců má dodat vládci, se kterým jsou, nimbus velkokrále nad všemi kraji světa.

### 33

=  $3 \times 11$ . V Indii je to počet védských bohů, 11 na nebi, 11 na zemi a 11 ve vodách. V pozdějším buddhismu je to počet světelných, božských bytostí. Ve Starém zákoně je to doba oddělení ženy po porodu chlapce (Lv 12,3), v Novém pak pravděpodobný věk Ježíšův při jeho ukřižování. Bylo to zřejmě oblíbené číslo Dantovo, v jeho Božské komedii je to počet zpěvů Očistce i Ráje. Nezdá se však, že by tyto údaje měly nějaký společný jmenovatel.

### 40

To je po sedmičce a dvanáctce nejdůležitější číslo starého Východu. Jako 7 i 12 vzniklo odpozorováním z pohybu nebeských těles. Je to totiž doba, po kterou jsou na obloze neviditelné Plejády, hvězdokupa v souhvězdí Býka. V tehdejší době vstupovalo slunce do souhvězdí Býka blízko jarní rovnodennosti, tedy v době zvláště významné. Plejád se pak odedávna počítalo sedm; Ztělesňovaly tedy zvláštním, výjimečným způsobem posvátnou sedmičku, známou už odjinud, především z počtu dnů měsíční fáze. Není proto divu, že se čtyřicítka objevuje i v jiných astrálních, hvězdných kultech, daleko od Mezopotámie. 40 kamenů, vztyčených jako pilíře, lze najít v některých velkých megalitických stavbách keltského původu, např. ve Stonehenge. Většinou se v podobných stavbách ovšem setkáváme s dvanáctkou (Joz 4,5). - Zdá se, že už ve staré Babylónii byla doba, kdy Plejády nebyly viditelné na obloze, považována za čas zvláštního ohrožení. Odtud se podává, že i v bibli je 40 dnů či let především časem zkoušky. 40 dní trvá potopa (Gen 7,4.17), mumifikace Jáкова (Gen. 50,3), je to čas lhůty k pokání pro Ninivské (Jon 3,4) i čas, po který zvědové prohlíželi zaslíbenou zemi (Nu 13,26; 14,34). Když pak po jejich zprávě do ní Izrael odmítl táhnout, musil za trest 40 let putovat pouští (Nu 14,33n; 32,14; Ex 16,35; Joz 5,6). 40 dní byl Mojžíš na hoře (Ex 24,18) a tolik dní šel Eliáš v síle andělského pokrmu až na Oréb (1Kr 19,8). 40 dní provokoval Goliáš Izraelské, nežli jej David přemohl (1S 17,16). Dvakrát 40 dní ležel Ezechiel na boku, když měl svým současníkům znázornit symbolicky budoucí bídu (Ez 4,6). Také Ježíš byl 40 dní na poušti (Mk 1,16; Mt 4,2) a po vzkříšení se po stejnou dobu ukazoval učedníkům (Sk 1,3). - Se lhůtou čtyřiceti dnů jako času zkoušky pak souvisí lhůta čtyřiceti let jako času zralosti a úplnosti zkoušky podstoupené a období uzavřeného. Tak např. se Izák oženil ve čtyřiceti letech (Gn 25,20), stejně i Ezau (Gen. 26,34). Kálef šel ve 40 letech poprvé jako zvěd do země (Joz 14,7). V době soudců bývala po dokonání vysvobození země v pokoji 40 let (Sd 3,11; 5,31; 8,28) nebo i 80 let

(Sd 3,30), zřejmě proto, aby tak Hospodin vyzkoušel Izraele, zdali už nyní setrvává ve věrnosti. Když se tak nestalo, trpěli Izraelští naopak právě 40 let pod Filištinými, dokud je nevysvobodil Samson (Sd 13,1). Eli soudil Izrael 40 let (1S 4,18). Ve 40 letech nastoupil na trůn Izbozet, syn Saulův (2S 2,10) a ve stejném věku se Absolon vzbouřil proti otci (2S 15,7 - ale hebr. znění není zcela jasné), 40 let kralovali osvědčení králové David (2S 5,4; 1Kr 2,11), Šalomoun (1Kr 11,42) a Joas (2Kr 12,1). A konečně prorok Ezechiel předpovídá čtyřicetileté zpusťování Egypta (Ez 29,11-13). - Číslo 40 je významné i v dějinách a bohoslužbách křesťanské církve. Zřejmě na paměť Ježíšova čtyřicetidenního postu se koná stejně dlouhý půst před velikonoce, který začíná na popeleční středu a nazývá se latinsky Qadagesima = čtyřicátý (den). V římské církvi se také konávaly čtyřicetihodinové modlitby před svátostí oltářní. - Zajímavý je ohlas čtyřicítky mimo oblast vysloveně náboženskou: Její význam jako zkušební lhůty se zřejmě odrazil i ve středověkém zvyku, že lodi, podezřelé z nákazy, musily čekat 40 dní. Čtyřicítka se řekne francouzsky quarantaine, z toho pak vzniklo slovo karanténa. - Samozřejmě najdeme čtyřicítku i v jiných náboženských systémech, třeba v islámu: Derviši se připravovali 40 dní postem a modlitbou na vstup do řádu, obdobného řádům mnišským. Chce-li muslim, aby modlitba měla jistý účinek, opakuje ji čtyřicetkrát. Pro Turky je "40 let" totéž co "po celý život". Augustin shrnuje symboliku čtyřicítky do slov: Integritas saeculorum = úplnost věků.

#### 41

je porušená čtyřicítka, asi jako je 11 porušená desítka nebo 13 porušená dvanáctka. V bibli je doložená jen u bezbožných králů (1Kr 14,21; 15,10; 2Kr 14,23; 2Pa 12,13; 16,13), kteří neobstáli ve zkoušce věrnosti Hospodinu.

#### 42

má svůj původ zřetelně v Egyptě. Celý Egypt byl totiž odedávna rozdělen na Horní (od jižních, súdánských hranic, až po Memfis) a Dolní (hlavně nilskou deltu). Horní Egypt se dělil na 22 žup, Dolní na 20 žup. Každá župa měla své božstvo pro živé a své božstvo pro mrtvé. Božstva pro živé se během egyptských dějin všelijak proměňovala a ztotožňovala, takže původní počet 42 bohů nebyl zachován. Zato ze župních božstev pro mrtvé povstalo časem kolegium bohů, které fungovalo jako jakási porota nebo sbor přísedících při podsvětním soudu mrtvých. Tak se číslo 42 stalo číslem podsvětním. Jeho neblahý ráz ukazují i některé biblické výskyty: Při vyvraždění omrijovské dynastie bylo pobito 42 bratrů krále Ochoziáše u cisterny (2Kr 10,14), Ochoziáš sám nastoupil na trůn ve 42 letech a hned o rok později byl zabit (2Pa 22,2). Medvědice roztrhaly 42 dětí (2Kr 2,24) a město svaté, Jeruzalém, bude tlačeno pohany 42 měsíců. Zde ovšem může hrát roli i jiná okolnost; 42 měsíců je tři a půl roku, tedy jakási "přelomená sedma", která se vrací v bibli častěji jako období hladu a zhouby (L 4,25; Jak 5,17 srov. 1Kr 18,1). V Kralickém sumáři k Nu 33 stojí psáno "Čtyřidcatero a dvoje ležení synů Izraelských, k zemi zaslíbené táhnoucích" (Nu 33,3-49). Tím se doba putování pouští nepřímo označuje jako čas, kdy poutníkům stále hrozila záhuba. - 42 lze ovšem rozložit různě. Nejen 22 + 20 (egyptských žup) či 3 x 12 + 6 (měsíců jako půlka sedmiletí), nýbrž i 3 x 14 - pokolení totiž od Abrahama po Krista (Mt 1,17). Zdá se však, že toto poslední místo u Mt s neblahou symbolikou čísla 42 nesouvisí, že je spíše jen zesílenou, totiž zdvojeně ztrojenou šťastnou sedmou; však se tam u Mt také neříká "čtyřicet dvě pokolení", nýbrž "tříkrát čtrnáct". Tato zdánlivá nesrovnalost nám může být užitečným napomenutím, že totéž číslo může v různých souvislostech vyjadřovat něco jiného.

## 48

je 4 x 12. V bibli je to počet levítských měst (Nu 35,7; Joz 21,41). Vzpomeňme si, že dvanáctka je číslo Izraele a jeho úplnosti, čtyřka číslo světových stran. Možná, že toto číslo - smíme-li mu přičíst symbolický význam - je jakousi šifrou poslání levítů: střežit ryze a úplnost (integritu) Izraele (12!) v celé zemi (4!).

## 49

je 7 x 7. Toto číslo bývá častokrát zaměňováno s číslem 50. Příčina záměny spočívá v tom, že se tehdy zvláště při datování počítalo jinak nežli dnes. Králům se například započítával rok nástupu, i rok, ve kterém jejich vláda skončila, takže, kdyby byl nějaký král - přeneseno do našich poměrů - nastoupil v prosinci a odstoupil či zemřel v lednu dalšího roku, započítaly se mu dva roky, ačkoli třeba nevládl ani celý měsíc. Toto odchýlné datování působilo mnoho potíží především při datování vlády izraelských a judských králů. A samozřejmě mělo význam i při vypočítávání doby svátků (Lv 23,16) nebo milostivého léta (Lv 25,8 čtyřicet devět let: v. 10 léta padesátého!). Proto je číslo 49 a 50 v bibli záměnné.

## 50

je předně zaokrouhlených 7 x 7, tedy jakási sobota sobot (Lv 25,1-11). Je to čas milostivého léta, kdy měl být v zaslíbené zemi znovuzřízen, obnoven původní Boží řád, kdy měl Boží lid jakoby v předjímce prožívat budoucí zaslíbený ráj. 7 x 7 dní, tedy 50 dní, bylo mezi svátkem obětí prvotin (Lv 23,9-14), které se slavily zároveň s velikonoce, a mezi svátkem letnic (Lv 23,15-21), podobně jako mezi Kristovým vzkříšením a sesláním Ducha sv. (Sk 2,1). Proto se svatodušní svátky také nazývají Pentekosté = (řecky) padesátý (den po velikonoce). Vedle této symboliky, týkající se převážně údajů časových, se však často setkáváme s počtem 50 osob (2S 15,1; 1Kr 1,5; 18,13; 2Kr 2,7-17; 15,25 atd.). Zde je v pozadí něco jiného, totiž způsob, jak se tenkrát pochodovalo. Bylo totiž zvykem chodit v pětistupech, jednak proto, že starověké silnice byly úzké, a pak se také vojáci v pětících dobře počítali. Tam, kde máme v Kralické bibli obrat "vojensky seřazení", má hebrejský text obrat "po pěti". Proto byla padesátka deset pětistupů, základní vojenská jednotka, jakási četa, v jejímž čele stál "padesátník" (2Kr 1,9). V Mezopotámii byla padesátka číslem boha Enlila, vládce ovzduší a země; sumerská mythologie zná 50 velkých bohů a 50 vodních démonů Lachama. Když babylonský bůh Marduk zvítězil nad Tiámatou, dostal 50 jmen. Na vojenské řazení po pětících asi navazuje zmínka sumerské verze eposu o Gilgamešovi, že Gilgameše a Endiku na jejich výpravě proti Huvavovi doprovázelo 50 mužů. - V řím. kat. církvi je 50 počet modliteb Zdrávas Maria na růženci. Augustin o padesátce říká: "Označuje blaženou věčnost" - zřejmě v navázání na to, že padesáté léto milostivé mělo připomínat a předjímat ráj.

## 57

= 3 x 19. V bibli sice doloženo není, má však význam v zoroastrismu čili parsismu. Zmiňuje se o něm pozdější bájeslovná sbírka Bundeheš (30,7). Je možné, že odtud, z parsismu, převzala devatenáctku sekta Bahá'í, o níž jsme se zmínili při rozboru čísla 19.

## 60

= 5 x 12. Je to závažné číslo šestkového systému, známého v Babylónii. Proto je to i číslo nejvyššího boha babylonského panteonu, boha nebes Anu. Vyšší čísla jako čísla bohů už se v Babylonii nevyskytují. Některé babylonské texty zmiňují 60 bohů, 60 démonů a 60 nemocí. Chetitský bájeslovný hrdina Gurparanzah přemohl 60 králů a 70 hrdinů. V bibli se číslo 60 vyskytuje poměrně často, zřejmě především jako násobek posvátné dvanáctky, a tím výraz úplnosti. Tak při posvěcování stánku a oltáře bylo obětováno 60 skopců, 60 kozlů a 60 beránků (Nu 7,88). 60 loket byla základní míra Šalomounova chrámu (1Kr 6,2; 2Pa 3,3) a pak i míra chrámu obnoveného (Ez 40,14; Ezd 6,3). V protikladu k míře chrámu stojí zřejmě míra zlatého obrazu, udělaného Nabuchodonozorem, také 60 loket (Dan 3,1). Když šel Izrael do zaslíbené země, dobyl v krajině Argob, bývalém království Oga v Bázán, 60 měst (Dt 3,4; Joz 13,30; 1Kr 4,13; 1Pa 2,33). Zajímavá je šedesátka v harémových souvislostech: Král Roboám měl 60 žen a 60 dcer (2Pa 11,21) a v Písni písní (6,7) se mluví o 60 královnách a osmdesáti ženách. Okolo lože Šalomounova stálo podle Pís 3,7 šedesát udatných, zřejmě proto, aby odvrátili démonské mocnosti, které měly sklon ohrožovat posvátnou královskou svatbu (srov. apokryfní knihu Tobit 8,1-3). Zvláštní případ je otázka šedesátiletých. V Lv 27,7 se píše, že po 60 letech se u muže i ženy snižovala cena při výplatě slibu. Z toho vyplývá, že muž i žena byli tehdy po 60 letech považováni za starce či stařenu. Však je dodnes 60 let penzijní věk! Odtud porozumíme, proč apoštol doporučuje, aby za sborové vdovy byly přijímány ženy teprve od 60 let (1Tm 5,9). A jistě to byla zvláštní Boží milost, když se Izákovi narodili synové Jákob a Ezau teprve v 60 letech (Gen 25,26).

## 70

má trojí význam, podle toho, zdali je rozložíme a jak je rozložíme.

A. Nerozložená sedmdesátka je číslo hojnosti. V podstatě je to ovšem vystupňovaná sedma. Příklady je řada. Tak měl Gedeon (Sd 9,2) a poději král Achab (2Kr 10,1.6) 70 synů. V Elím bylo 70 palem (Ex 15,27). 70 lotů váhy mívaly obětní dary (Nu 7,13-85; Sd 9,4). A 70 obětních zvířat se obětovalo při velkých slavnostech, a to nejen v bibli (2Pa 29,32), nýbrž i u sousedů Izraele. V ugaritském bájesloví se dočteme že při pohřbu Baala na hoře Baal-Safon bylo obětováno 70 zvířat. Jako číslo hojnosti či plnosti lze snad vykládat i to, že šíře chrámu v Jeruzalémě podle plánu proroka Ezechiele (41,12) měla být právě 70 loket.

B. Rozložíme-li 70 na 7 x 10, je možno říci, že 70 je jakási velká sedma, velký "týden" - samozřejmě především v údajích časových. 70 let je obvyklá hranice lidského věku (Ž 90,10), jakoby "týden" života, 70 let trvalo babylonské zajetí (Jr 25,11n; 29,10; Za 1,12; 7,5). To je ovšem zaokrouhlené číslo, protože Jeruzalém byl zničen r. 587 a výnos Kýrův o návratu pochází asi z r. 538, což je ovšem doba podstatně kratší. Ale návrat z Babylona se neudál najednou. Bývalí zajatci se vraceli po skupinkách, a tak celý návrat vlastně trval řadu let. I zde má číslo 70 zřejmě symbolický význam. Označuje naplněný čas zkoušky (Iz 40,2); to, že "země vykonala sobot svých, po všechny dny, pokudž byla pustá, odpočívala, až se vyplnilo sedmdesát let" (2Pa 36,21 srov. Dan 9,24). V pohledu proroků platí lhůta 70 let nejen pro zajatého Izraele; také Tyrus bude 70 let v zapomenutí (Iz 23,15.17). Tak je sedmdesátka především dobou veliké zkoušky, ať jde o lidský život nebo o čas zajetí. Na okraj těchto lhůt patří zřejmě i zmínka, že 70 dní se truchlilo nad mrtvým Jákobem (Gen 50,3).

C. Třetí možnost je považovat 70 za zaokrouhlený násobek 6 x 12. To je sice 72, ale máme doklady, že obě čísla, 70 i 72, bývala záměnná. Šestka je tu samozřejmě polovice dvanáctky, takže jde o jakousi zesílenou, vystupňovanou dvanáctku. 70 tohoto druhu najdeme především tam, kde se udává počet osob nebo v bájesloví počet bohů, kteří jsou zástupci, ztělesnění širšího kolektivu. V ugaritských bájích se vypráví o bohyni Ašeře, matce 70 - to jest všech - bohů. V chetitské písni o hrdinovi Ullikummi, která je nejobsáhlejším a nejlépe zachovalým chetitským mytologickým textem, se líčí boj hrdiny písně proti 70 bohům - tedy proti bohům vůbec. Jde zřejmě o obdobu prométheovského motivu. Ale podívejme se do bible. Tam se samozřejmě nedovíme nic o 70 bozích, ale o 70 členech velkého shromáždění či velké rady, která zastupuje i spravuje Boží lid. Její předjímku je zpráva o 70 duších rodiny Jákobovy, když sestupovala do Egypta. Samozřejmě se započítává i čtyřčlenná rodina Josefova, která už v Egyptě byla (Gn 46,27; Ex 1,5; Dt 10,22). Pak se vypráví, že Mojžíš vybral na poušti 70 starších (Ex 24,1.9; Nu 11,16.24.25) jako zástupce lidu, kteří jej měli spravovat a soudit. O instituci 70 starších ví i prorok Ezechiel (8,11). Stejný počet členů měla konečně velká židovská rada, která kdysi soudila Ježíše a po něm apoštoly. Nazývala se aramejsky sanhedrin, což pochází z řeckého synedrion = zasedání, rada, sněm. Patrně v protikladu k ní ustanovuje Ježíš 70 učedníků, kteří jsou či mají být zástupci nového, eschatologického Izraele (L 10,1). - S číslem 70 souvisí konečně i název řeckého překladu Starého zákona. Dodnes se mu říká Septuaginta = (řecky) sedmdesát. Tento název má připomínat, jak podle legendy překlad vznikl. Vypráví se o tom v židovském spise (pseudoepigrafu), zvaném Aristeův dopis. Pochází asi z let 145 - 127 př. Kr. Vypráví se tam, jak knihovník egyptského krále Ptolemaia II. Filadelfa (vládl kolem roku 250 př. Kr.) způsobil svým upozorněním, že se král rozhodl získat pro svou knihovnu řecký překlad židovského Zákona. Proto vyslal posly do Jeruzaléma, odkud mu velekněz Elazar vypravil do Egypta 72 překladatelů, po šesti z každého pokolení. Ti pak v Egyptě pořídili za 72 dní řecké znění Zákona, tedy původně jen pěti knih Mojžíšových. Ačkoli podle legendy pracovali odděleně, jejich překlad se přesně shodoval. Na památku pak dostal jméno "Sedmdesátka" - Septuaginta. Tato legenda byla velmi populární, protože vyjadřovala přesvědčení diasporního, řecky mluvícího židovstva, že řecké znění bible vzniklo také zásahem Božího Ducha, že je inspirované, a proto rovnocenné se zněním hebrejským.

## 72

se úzce stýká se 70 a obě čísla jsou někdy záměnná. V bibli je 72 zmíněno jen jednou na málo významném místě Nu 31,38. Zato v judaismu, v pozdním židovstvu, je toto číslo časté. 72 přívěsků v podobě granátových jablek zdobilo roucho židovského velekněze. To je možno vykládat jako ohlas 6 x 12 izraelských pokolení. Zajímavou podobnost však nalezneme v Egyptě: egyptský kněz v Sais prý měl na oděvu 72 rolniček. Židovská mystika zná 72 Božích jmen. Z židovství přešla 72 asi do islámu, který počítá 72 sekt, i do středověkého křesťanství, které zná 72 kaplí v chrámu svatého Grálu. Doklad o blízkosti 72 a 70 přináší L 10,1: podle některých řeckých rukopisů vyslal Ježíš 70 učedníků, podle jiných rukopisů 72.

## 77, 88

jsou obojí čísla hojnosti; a to jak v bibli (77 beráneků Ezd 8,35; 77 mužů Sd 8,14), tak v bájesloví. V ugaritských bájích se Baal - Hadad chlubí, že zabil 77, ba 88 nepřátel. 77 a 88 pospolu jsou i v indické Atharvavedě jako magická čísla. Jsou to ovšem násobky 11 - srov. 11!



## 80

let je číslo vysokého věku (Ž 99,10), věk Mojžíše, když byl povolán (Ex 7,7) i Barzilai, když podporoval Davida v Mahanaim (2S 19,32.35). Také to může být zdvojené číslo lhůty - 2 x 40 (Sd 3,30 viz 40!).

## 99

je sto bez jedné, tedy - alespoň na některých místech bible - číslo neúplnosti. 99 ovcí opustí pastýř pro jednu zbloudilou (Mt 18,12n; L 15,4) a 99 spravedlivých působí v nebi menší radost nežli jeden navrácený hříšník (L 15,7). Abraham byl v 99 letech, když byl obřezán a uzavřel smlouvu s Hospodinem (Gn 17,1.24). 99 je také počet kuliček islámského růžence, které mají připomínat 99 nejkrásnějších jmen Alláhových.

## 100

je 10 x 10 nebo 2 x 50, číslo hojnosti a úplnosti. Stý užitek je nejvyšší, dokonalý užitek (Mt 13,8.23; M 4,8.20; L 8,8). 100 ovcí je stádo ovcí (Gn 33,19), 100 mužů je setnina, vojenský útvar nebo velký zástup (Lv 26,8; Sd 7,19; 20,10; 2Kr 4,43 atd.) Celkem je stovka v bibli dosti častá, ale její symbolický charakter - jako ostatně u většiny vyšších čísel - je málo výrazný.

## 144

je 12 x 12, náš veletucet, tedy stupňovaná dvanáctka, také číslo úplnosti. V bibli se vyskytuje jednak v rozměrech nebeského Jeruzaléma (Zj 21,17), jednak jako počet "znamenanych" (Zj 7,4; 14,1.3) to jest vyvolených k spasení a poznamenanych Božím znamením, kterých je ovšem 144 000.

## 153

je počet ryb, které apoštolové vylovili podle Ježíšova pokynu z Genezaretského jezera (J 21,11). Stejný počet ryb prý vylovil při rybolovu i Pythagoras. Podle středověkého přírodopisu to byl počet všech existujících druhů ryb. Zdá se, že toto číslo chce říci: Jak apoštolové vylovili všechny druhy ryb, tak při misijním "rybolovu" síť víry budou z moře hříchu vytaženy všechny druhy lidí.

## 300

je číslo významné v Mezopotámii. Když bůh Marduk přemohl Tiámat a stvořil svět, určil 300 bohů pro nebe (těm se říkalo Igigi) a 300 nebo podle jiné verze 600 bohů pro podsvětí (těm se říkalo Anunaki). V bibli se vypráví o tom, že Samson vypustil do obilí Filištínských 300 lišek či šakalů (Sd 15,4) - zvířat podsvětní příchutě jako egyptský šakalí bůh Anupev. Na druhé straně však zase Gedeónovi stačilo 300 bojovníků k přemožení nesmírného počtu nepřátel (Sd 7,6).

### 318

bojovníků měl s sebou Abraham, když se vypravil za pohanskými králi a přemohl je (Gn 14,14). Už od dob středověkých židovských vykladačů (Ráší 1040 - 1105) se toto číslo většinou považuje za šifru jména Elíezer (srov. Gn 15,3), jehož souhlásky mají v hebrejštině, sečteme-li je dohromady, číselnou hodnotu 318. Elíezer je nejen přední Abramův služebník, nýbrž také nositel významného jména, které v překladu znamená "Bůh můj je pomoc" - tedy to, co Abram při svém tažení zakusil. To je výklad sice vtipný a pozoruhodný, ale přece jen patrně druhotný. Pravděpodobnější se mi zdá souvislost s astronomickým faktem, který byl znám už ve staré Mezopotámii, že totiž 318 je počet dní v roce, po které je na obloze viditelný měsíc. Tak by toto číslo, zřejmě symbolické, ukazovalo podobným směrem, jako ukazuje dřívější bydliště Abramovy rodiny, Ur a Cháran (Gn 11,31), obojí proslulé měsíční svatyně. Rodina Abramova zřejmě pocházela z prostředí, poznamenaného uctíváním měsíce. Zde však číslo 318 zřejmě naznačuje, že Abramovi v jeho nočním boji stojí k službě i nebeské mocnosti, zvláště měsíc.

### 666

je známé a slavné číslo apokalyptické šelmy ze Zj 13,18. Že jde o číslo symbolické, je mimo všecku pochybnost. Vzniklo zřejmě jako výsledek staré rabínské alegorické metody, zvané "gammatria" (z řeckého geometria). Rabíni tak označovali postup, při kterém se zaměňovala písmena a čísla. V hebrejské i řecké abecedě označuje totiž každé písmeno zároveň i číslo. Postupovalo se tak: Když se mělo nějaké jméno naznačit a přece zatajit, sečetla se číselná hodnota písmen jména a místo jména se udalo číslo. Potíž je ovšem v tom, že řada různých jmen má stejnou číselnou hodnotu. Kromě toho nevíme, zdali jde o jméno napsané hebrejsky nebo řecky. Proto odborníci dodnes nedospěli k jednotnému názoru, o které jméno zde jde. Přehled různých hypotéz najde český čtenář v Novotného Biblickém slovníku II., s. 1061. Citujeme z tohoto hesla to nejpodstatnější: "Už ve staré době bylo toto symbolické číslo záhadou. Ireneus (+ 202 po Kr.), žák Polykarpa, učedníka Janova, vyčetl z tohoto čísla výraz lateinos (podle řecké abecedy 1 = 30, a = 1, t = 300, e = 5, i = 10, n = 50, o = 70, s = 200, dohromady 666), čímž prý je označena římská říše. V pozdějších církevních dějinách se myslelo na císaře Caligulu, Trajana, Juliana Apostatu, papeže Benedikta IX. a Pavla V., Mohameda, Martina Luthera, Jana Kalvína, Bezu a Napoleona, jejichž jména po určitých manipulacích dala číselnou hodnotu 666. Značná část vykladačů má za to, že při čísle 666 jde o hebrejskou geometrii jména císaře Nerona, ale nikoli historického, nýbrž o prototyp Antikrista. V době, kdy bylo napsáno Zj, vládl pravděpodobně už Domitian. Je také možné, že jde o vyčíslení řeckého úředního titulu Domitianova, jak byl ve zkratkách uváděn na mincích. Pisateli Zj byl prý druhým Neronem, vystoupilým z propasti (podsvětí Zj 17,8). Jiní vykladači upozorňují, že šestka byla symbolem všeho lidského, pozemského, nedokonalého - zatímco sedmička byla číslem božské dokonalosti. Některé řecké rukopisy NZ však místo 666 uvádějí číslo 616. Zahn (známý novozákoník 19. stol.) se drží tohoto čísla a vztahuje je na Gaia Caesara (Caligulu), který r. 39 nařídil postavit svou sochu v jeruzalémském chrámu." (Tolik Novotný).

Zajímavé je srovnání reformátorů: Luther vztahoval číslo na papeže (podrobně o tom vykládá Albert Bengál v knize Gnomon Novi Testamenti, Stuttgart 1915, s. 1084 - 1092.) Naproti tomu Kraličtí byli velmi strážliví. V poznámce k Zj 13,18 píše: "Při těch slovích tolik jest téměř rozumů, kolik hlav... Proto některá jména vyhledali, jako jest Latinus, Titan, Antemus neb Diclux, Ecclesis Italica, Missa papistica. Ale vidí se k pravdě podobnější ten smysl, že tu Duch Páně ku potěšení vyvolených ukazuje, že antikrist věčně trvati nebude."

Co z toho závěrem? Číslo 666 je možná hříčka, označující zároveň jak jméno, tak jeho přívlastek,

příčemž obě slova mají každé hodnotu 666. Pak je tu dvojí řešení: Hebrejsky počítané Nero Qesar odpovídá řeckému thérion = zvíře, rozvedeno větou: Císař Nero je ona apokalyptická šelma. Druhá možnost je slovo sótér, které v řečtině znamená Spasitel, Vykupitel, Vysvoboditel, a bylo titulem zbožštělých řeckých vladařů a po nich římských císařů ve východním, řecky mluvícím Středomoří. V aramejštině však totéž slovo znamená Zhoubce, Ničitel. Takže to dává větu: Kdo se vydává (samozřejmě svévolně) za Vysvoboditele, je Zhoubce. - Zdá se, že sám autor záhadného výroku a čísla chtěl, abychom se v každém času znovu rozhlíželi a hledali, v jaké podobě a v jakém jménu k nám tato "šelma" přichází.

## **1000**

bylo ve staré době (ovšem jen pro ty, kdo se nezabývali blíže matematikou) jakýmsi horním koncem číselné řady. Proto to bylo číslo uzavřené epochy (tisícileté království Kristovo Zj 19,6), anebo vůbec číslo něčeho, co bylo dokonáno a uzavřeno a proto dokonalé a úplné. V Indii bylo číslem, ba šifrou veškerenstva. Augustin mu připisuje úplnou, naprostou dokonalost.

## **1001**

je překročená tisícovka, tedy symbol nekonečnosti. Tisíc a jedna noc je původně označení neohraničené doby. Tak je možno závěrem říci, že 1001 bylo pro starověkého člověka něco podobného, jako pro nás ležatá osmička - známý symbol nekonečna. A tam matematika - alespoň ta obyčejná - a s ní i symbolika čísel, končí.